

Tideräkning och idrottshistoria

Jacob Hårds anförande vid utdelningen av Svenska Idrottshistoriska Föreningens stora pris, 6 mars 2024

Jag tänkte börja med att göra något som i radioprogrammet ”På minuten” är otillåtet – nämligen att avvika från ämnet för några funderingar kring begreppet tid.

För hundra år sedan vann John Lindgren från IFK Umeå Vasaloppet efter en stark avslutning. Samma år avstod han från att åka till de internationella tävlingarna i Chamonix, som i efterhand upphöjdes till de första olympiska vinterspelen. Han ville ju inte missa Västerbottens DM!

Varför berättar jag detta? Jo, för vid målet vid årets Vasalopp råkade jag stöta på en åkare som stod och pustade. Jag frågade hur det hade gått, och han sa: ”Jo tack, bra! Men jag lyckades inte slå farfars vinnartid från 1924 – 6:53.”

Det var John Lindgrens sonson som tillsammans med andra ättlingar firade hundraårsminnet av farfars seger i det tredje Vasaloppet genom att själva åka. Detta möte gjorde historien så levande: 1924 knöts ihop med 2024!

När vi talar om idrottshistoria är 100 år en lång tid. Men tid är ju inte bara något som obönhörligt tickar på, utan också något högst relativt – något som både kan skena, stanna upp och till och med vridas tillbaka.

När mitt idrottsintresse väcktes i slutet av 1960-talet var det som om en ny tideräkning började precis då, med Bob Beamon, Fosbury flop och knutna nävar på en prispall i Mexico City. För att inte tala om Sovjet som slog USA i basket i ett historiskt sekunddrama. Visst förstod jag att det hade funnits idrott även före den här tiden, men det betydde ingenting för mig.

Vad brydde jag mig om Gunder Hägg och Dan Waern, som jag aldrig hade sett springa, när Anders Gärderud och Ulf Högberg fanns? Mora-Nisse och Sixten Jernberg var bara namn. Det var Sven-Åke Lundbäck och Thomas Magnusson som gällde.

Hela min världsbild var så präglad av det som var just då. Genom Europa gick en järnridå, och det var det naturliga tillståndet i världen. Något annat gick inte att föreställa sig. Men när åren går och världen förändras, händer också något med den egna tideräkningen.

Muren genom Europa föll, och plötsligt var den i det stora hela en parentes i historien. För mig öppnades inte bara dörrarna mot en helt ny framtid utan även portarna bakåt mot en värld som fanns innan muren uppfördes. Jag hade förstås vissa skolkunskaper om detta, men fann ändå plötsligt den tid som jag själv inte hade upplevt som både relevant och spännande.

Mitt idrottsintresse har gått samma väg. När jag träffar yngre kollegor upptäcker jag att deras tideräkning kanske börjar med VM-sommaren 1994, med Anja Pärson eller Zlatan. Och när jag ser elvaåringarna i Ungdomsvasan staka sig genom hela sitt lopp utan fästvalla, tänker jag att deras tideräkning kanske börjar med Alvar Myhlback. Det blir tydligt att det som är upplevda minnen och verklighet för mig, på sin höjd är avlägsen historia för någon annan.

Och någonstans i den insikten vaknar nyfikenheten på allvar för det som hände före min egen tideräknings början. Gränsen mellan det jag upplevt och det som hände dessförinnan suddas ut.

En solskensolympiad i Stockholm, wow! Hur var det att uppleva den? De första vasaloppsåkarnas färd i slädar under sång och bjällroras klang längs Västerdalälven till gårdarna där de skulle övernatta. Vad jag hade velat åka med i en sådan släde!

En bandymatch på sjöis; Gunder Hägg tränande i Vålådalen – allt hänger ju ihop med min tideräkning. Paradoxalt nog blir sådant som jag inte själv upplevt alltmer levande och intressant ju längre ifrån det jag kommer.

Jag började på Radiosporten på 1970-talet och på TV-sporten 1986. För ett tag sedan insåg jag med viss förfäran att av de elva personer som varit chefer för sportredaktionen på SVT, har jag verkat under åtta. Det känns överkligt, eftersom det var med TV-sporten som med Berlinmuren – i min tideräkning hade den alltid funnits.

Och när jag i år, med Anders Blomquist, kommenterade det hundra Vasaloppet kunde vi konstatera att vi kommenterat mer än en fjärdedel av dessa lopp tillsammans!

När jag nu får det här fina priset, tänker jag att min idrottshistoriska gärning kanske främst är att jag hållit mig kvar i det här jobbet så länge att min röst blir förknippad med händelser som verkligen är idrottshistoria: Carl Lewis och Usain Bolt. Gunde Svan och Billan Westin. Dream Team med Michael Jordan och Magic Johnson. Volleybollundret i Globen. Kajsa Bergqvist och Carolina Klüft. Charlotte Kalla och Frida Karlsson ...

Jag har haft förmånen att få uppleva och förmedla allt detta och väldigt mycket mer. Kanske gör det mig till ett idrottshistoriskt museiföremål av visst värde?

För själva skildringen av idrotten är ju en del av historieskrivningen. Jag tänker på alla som bröt mark för sportskildringar i etermedier och som jag haft omkring mig. När Sven Jerring kom in och hämtade kvällstidningarna, när Lennart Hyland dök upp och predikade: "Förberedelser, förberedelser!" Åke Strömmer lärde mig allt om *split vision* på en friidrottsarena. Jag tänker även på Tommy Engstrand, den mest entusiasmerande chef man kan ha. Och Sven "Plex" Pettersson, alltid intresserad och med kloka inspel. Bara för att nämna några.

Jag har också fått chansen att skildra idrott på ett annat sätt, i längre reportage och dokumentärer. Senast om Gunde Svan, dessförinnan om Vasaloppets 100 första år och även en film om lilla Toini Karvonen, som kom till Sverige som krigsbarn för att sedan bli den första svenska kvinna att vinna OS-guld på skidor.

Jag har fått göra "Hårds Historier", där jag lyft fram idrottare och företeelser på ett sätt som förhoppningsvis kan sprida lite idrottshistoria, i bästa fall till en och annan i vars tideräkning de här berättelserna inte ryms.